

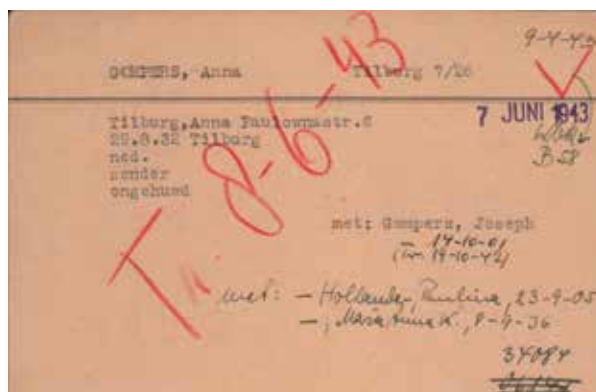
Meer dan twaalf miljoen bronnen

Oorlogsbronnen.nl verzamelt materiaal over WO II

Oorlogsbronnen.nl is een verzamelplaats van bronnen over de Tweede Wereldoorlog. Via deze website kunnen leerlingen aan de slag met bronmateriaal uit hun eigen buurt.

Op oorlogsbronnen.nl staat bronmateriaal over de Tweede Wereldoorlog van meer dan 250 archieven, musea, bibliotheken en erfgoedinstellingen. Je kunt er originele dagboeken en brieven vinden van verzetsdeelnemers, interviews met kampoverlevenden, filmmateriaal over de Duitse inval, artikelen met bijzondere verhalen, foto's van de desastreuze gevolgen van bombardementen en nog heel veel meer. Naast meer dan twaalf miljoen bronnen omvat oorlogsbronnen.nl ook de levensgeschiedenissen van inmiddels meer dan 350.000 personen, van de 9-jarige Joodse Anna Gompers uit Tilburg die

op 6 juni 1943 via Westerbork in Sobibor wordt vermoord, tot koopvaardijopvarende Hijman David Vleeschhouwer uit Weesp die na een torpedo-aanval op de Indische Oceaan op 26 maart 1944 om het leven komt, tot de Utrechtse verzetsvrouw Truus van Lier die het nationaalsocialistische hoofd van de Utrechtse politie liquideert, waarvoor ze op 22-jarige leeftijd wordt gefusilleerd. Niet alleen slachtoffers zijn opgenomen in Oorlogsbronnen, ook de levensgeschiedenis van het 53-jarige geliquideerde nationaalsocialistische hoofd van de Utrechtse politie Gerardus Johannes Kerlen is terug te vinden. De webportal Oorlogsbronnen

Janneke Jorna is collectiespecialist bij Netwerk Oorlogsbronnen. **Edwin Klijn** is programmamanager bij Netwerk Oorlogsbronnen.

brengt niet alleen bronnen uit verschillende collecties samen, het voorziet de bronnen van context door eenvoudige uitleg te geven over termen, gebeurtenissen of oorlogsplekken. De nadruk hierbij ligt op het koppelen van de informatie aan plaatsen en personen. Zo heeft elke plaats in Nederland een eigen pagina met statistieken over personen die afkomstig waren uit, woonachtig in of gestorven in die plaats. Daarnaast vind je ook gebeurtenissen die er plaatsvonden, bronnen uit en over die plaats of artikelen met bijzondere verhalen. ►

Boven: Cartotheekkaart van de Joodse Raad van Anna Gompers. Daaronder: Gerardus Johannes Kerlen. Links: Scheldbrief aan Mussert. Collectie Museon-Omniversum.

DE ZICH NOEMENDE "LEIDER" VAN HET NEDERLANDSCHE VOLK? EN WAT DOET HIJ VOOR ONS? HET ANTWOORD HIEROP IS KORT EN DUIDELIJK MUSSERT DOET NIETS MAAR DAN OOK HEELEMAAL NIETS, NIETS EN NOG OOK NIETS!

SELVKKIS WYST ALLES EROP DAT JIJ ONZE "LEIDER" NIET BENT EN OOK NOOIT ZULT WORDEN. DE THANS VERLIEZENDE BEZETTER KAN DAARAAN NIETS VERANDEREN. NU MAAR ALLEEN OOK NU HAD JE KUNNEN TOONEN WAT JE WAARD BENT DOOR TEGEN JE BAAS MET GEBALDE VUIST OP TE TREDEN EN TE ZEGGEN: ZULK EEN MISDADIG OP TREDEN TEGEN "MIJN VOLK" KAN IK NIET DULDEN, WANT OOK EEN STAKER OF STAKERS LEIDER IS EEN MENSCH EN SEEN DOLLE HOND OF WILD DIER DIE MEN MOET DOOD-SCHIETEN.

OOK DIE VROUW ONDER DIE BALK MET HAAK
 ZOONTJE EN HET VERHAALTJE OVER PAPPJE
 EN HET TWEEDE FRONT IS LEELYK EN ZINLOOS.
 VIND JE DAT ZELF OOK NIET?
 EN WAT DENK JE ERVAN OM REDEVOERINGEN
 AAN DE GRAVEN VAN DE SLACHTOFFERS VAN
 31 MAART J.L. TE MISBRUIKEN TOT EEN ANTI-
 ENGELSche PROPAGANDA. ZYNDAT NU MOMEN-
 TEN OM PRO-DUITSCHE RECLAME TE MAKEN?
 IS DAT OP Z'N ZACHTST VITGEDRUKT NIET VIES?
 DAARMEE WURDEN IMMEERS TOCH GEEN ZIELTJES
 GEWONNEN. IK ZOU ZEGGEN, INTEGENDEEL!
 WANT BYNA 9 MILLIOEN NEDERLANDERS ZEG-
 GEN: WAREN DE DUITSCHERS NIET HIER JAN
 HADDEN WE HIER OOK GEEN ENGELSche BOMMEN.
 OOK VRAAST HEEL NEDERLAND ZICH.
 AF: NU WE ZOU ONBARMHARTIG DOOR DE DUIT-
 SCHE WORDEN GETERRORISEERD, WAAR IS NU

Scheldbrief aan
 Mussert. Collectie
 Museon-Omniversum.

De levensgeschiedenissen van personen zijn te reconstrueren uit hun tijdlijn op oorlogsbronnen.nl, met daarop de belangrijke levensgebeurtenissen: van geboorte en sterfte tot arrestatie, tewerkstelling, onderduik, gevangenschap, deportatie en bevrijding. Deze gebeurtenissen worden ondersteund met origineel bronnenmateriaal, zoals kampkaarten en transportlijsten. De informatie wordt ook voortdurend aangevuld met nieuwe informatie uit de collecties van de aangesloten organisaties. Zo worden er binnenkort bijvoorbeeld namenlijsten van Engelandvaarders, tewerkgestelde personen in de arbeidsinzet en gedetineerden van de Utrechtse Wolvenplein-gevangenis toegevoegd.

Oorlog dichtbij

Wat kun je ermee in het onderwijs? Uitgangspunt bij Oorlogsbronnen is dat het bronnenmateriaal zoveel mogelijk plaatselijk en persoonlijk gemaakt wordt en daarmee de

oorlog dichtbij brengt. Deze invalshoeken zijn ingangen die leerlingen vaak nieuwsgierig maken: wat gebeurde er in de Tweede Wereldoorlog in de straat waar ik woon of waar ik dagelijks doorheen fiets? Welk verhaal zit er achter die gedenksteen bij het gemeentehuis? Maar ook: hoe zit het met mijn familie in de oorlog of wat is er gebeurd met leeftijdsgenoten? Op de plaatspagina van Groningen vind je momenteel bijvoorbeeld 3.846 personen, inclusief informatie over hun achtergrond, leeftijd, geslacht en overlijdensdatum. Daarnaast vind je gebeurtenissen en daaraan gerelateerd een artikel over de Silbertanne-moorden in Groningen tijdens de oudejaarsnacht van 1943. Aan deze 'kleine' geschiedenissen zijn vrijwel altijd grotere thema's verbonden, zoals verzet, vervolging en collaboratie. Leerlingen kunnen aangemoedigd worden een werkstuk te maken of spreekbeurt te houden over een bepaald persoon door zelf

op zoek te gaan naar materiaal op oorlogsbronnen.nl. De docent kan de leerlingen begeleiden door ze historische vaardigheden bij te brengen – analytisch vermogen, kritisch bronnengebruik, historische reconstructie. In aanvulling hierop kunnen de leerlingen zelf nog op onderzoek uitgaan: in het plaatselijke archief, bij de historische vereniging of misschien zelfs door interviews te houden.

Historici zijn getraind om de betekenis van bronnenmateriaal kritisch af te wegen. Wie is de afzender, welk jargon wordt er gehanteerd en in hoeverre is de informatie betrouwbaar? Deze vaardigheden kunnen ook zeer behulpzaam zijn bij het kritisch beoordelen van de stortvloed aan informatie

‘Wat gebeurde er in de straat waar ik woon of waar ik dagelijks doorheen fiets? Maar ook: hoe zit het met mijn familie in de oorlog?’

die leerlingen anno 2022 via verschillende (social) media-kanalen op zich af krijgen. Concepten zoals persvrijheid en vrijheid van meningsuiting zijn misschien voor leerlingen vanzelfsprekend, maar de periode van de Tweede Wereldoorlog en de huidige oorlog tussen Rusland en Oekraïne illustreren wat er gebeurt als deze grondrechten geschonden worden. Op Oorlogsbronnen zijn talloze originele verzetsbladen te vinden, zoals de *Metro* en *Het Parool*, maar ook kranten van collaborerende organisaties, zoals *Volk en Vaderland*, *Storm* en *De Zwarte Soldaat*. Door bijvoorbeeld leerlingen krantenmateriaal te laten verzamelen rondom de Februaristaking in 1941, kan op heel concrete wijze

multiperspectiviteit, 'gekleurde' beeldvorming en *fake news* ter sprake worden gebracht. Begrijpen is niet hetzelfde als begrip tonen. Om radicalisering, ideologische verblinding, zelfindoctrinatie, complotdenken en soortgelijke concepten te doorgronden, is het leerzaam je te verdiepen in de beleveniswereld van de nazi's en hun aanhang. Een NSB-propagandafilm als *Een nieuwe tijd breekt baan*, maar ook artikelen in het tijdschrift *De Stormmeeuw* van de Nationale Jeugdstorm zijn

uitermate geschikt om inzicht te krijgen in het nauwe ideologische spectrum van de 'foute' kant.

Ooggetuigen

Binnen enkele jaren zijn er geen ooggetuigen meer die uit eerste hand kunnen vertellen over de Tweede Wereldoorlog. Wat resteert zijn interviews, dagboeken en egodocumenten die vaak op zeer indringende wijze inzicht geven in de beleveniswereld van betrokkenen. Iedereen kent het dagboek van Anne Frank, maar

verspreid over de archieven zijn er nog honderden andere dagboeken. Veel ervan zijn gedigitaliseerd en online in te zien via de website Geheugen van Nederland. Hier kun je onder meer het rijkelijk geïllustreerde dagboek van de 26-jarige Toby Vos vinden, die als koerierster actief was in Amsterdam.

Een geheel ander soort egodocument vormen de scheldbriefjes die NSB-leider Anton Mussert ontving. In het kader van het programma *Erfgoed van de Oorlog* zijn er in de periode 2006-2010 bijna vijfhonderd interviews afgenomen met kampoverlevenden, verzetsdeelnemers, gedeporteerden, slachtoffers van bombardementen, tewerkgestelden en geëvacueerden. Op getuigenverhalen.nl, een subsite van Oorlogsbronnen, kan worden gezocht in de gesproken tekst van de interviews. Niet elk interview leent zich voor gebruik in het klaslokaal. Maar de interviews met ooggetuige Jules Schelvis over de kindertransporten vanuit Kamp Vught en marconist Jacob Tazelaar over de koopvaardij tijdens de oorlog blijven indrukwekkend, ook voor leerlingen zonder al te veel kennis over de Tweede Wereldoorlog. ■

Links: De realiteit bij de Jeugdstorm ziet er anders uit dan de propagandabeelden. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

Onder: Inspectie van de Nationale Jeugdstorm, met stormmeeuwvaandel, tussen 1940-1945. Bron: NIOD.

